

AN EVALUATION ON PREVENTIVE CONSERVATION ISSUES IN THE MUSEUMS OF THE CENTRAL ANATOLIA REGION

ABSTRACT

The constitution of necessary conditions for conservation of objects without physical intervention that could be called preventive conservation gains more importance nowadays. In this work, the conservation problems with details in seven museums chosen to present the museums in Central Anatolia are mentioned. The conditions of existing museums in terms of museum buildings, exhibition, storage, destruction, personnel management were analyzed in details. The conversation conditions in these museums were examined in comparison between themselves then necessary next steps were determined.

As a result of this work, museums are not yet in enough level in the preventive conservation. It was seen that museum buildings are not suitable for conservation, the showcases for exhibitions are not suitable for safety of the objects, the proper physical conditions for conservation of objects in storages are not sufficient except some storage of Museum of Anatolian Civilizations. In this respect, the necessity of urgently making museum buildings showcases and storages suitable to conservation of objects was appeared.

İç Anadolu Bölgesi Müzelerinde Önleyici Koruma Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme

FİLİZ KOCAELİ
BEKİR ESKİCİ*

1. Giriş

Müze kavramı, 2007 yılında Uluslararası Müzeler Komitesi (ICOM) tarafından “*Toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, bu malzemeleri toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kâr düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan bir kurum*” olarak ifade edilmiştir (ICOM, 2007; Madran, 1999). Bir diğer tanıma göre müze, “*Toplumun bilimsel ve kültürel geçmişi yansıtan ve geleceğini biçimleyecek öğeleri araştıran, toplayan, koruyan, sergileyen, belgelenen, yaşatan ve yönlendiren yaygın bir eğitim kurumudur*” (Atagök, 1990). Bu tanımlara göre, müzelerin çağdaş anlamda üç önemli işlevi olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar; koruma (saklama, depolama, biriktirme, onarma, kullanma,

Müzelerin öncelikli sorumluluğu, eserleri korumak ve uygun çevre koşullarını sağlamaktır. Bu kurumların çağdaş anlamda en önemli işlevleri koruma, araştırma ve iletişimidir.

mimari tasarım), araştırma (bilimsel çalışmalar, makaleler, görüşmeler, sunumlar) ve iletişimidir (sergileme, yayınlar ve eğitim).

Müzelerin öncelikli sorumluluğu eserleri korumak, onlar için en uygun çevre koşullarını sağlamaktır. Bu, bir yandan az ya da çok onarım yapılmasını (etkin koruma / aktif koruma), öte yandan her türlü bozulmanın önüne geçecek koşulların hazırlanmasını (önleyici koruma / pasif koruma) gerekli kılmaktadır.

Önleyici koruma, kültür varlıklarının korunması için en uygun koşulları sağlayarak, çeşitli tehlike-

ler karşısında oluşabilecek herhangi bir hasarı önlemek, kültür varlıklarının bozulmasını yavaşlatmayı amaçlayan dolaylı koruma yöntemlerini planlamak ve uygulamaktır. Önleyici koruma, eseri tutuş şekline, bir yerden bir yere nakline; paketlenmesinden, uygun depolama ve teşhir koşullarının sağlanmasına; sel, yangın, hırsızlık gibi tehlikelere karşı önlem almak, deprem gibi doğal afetlerden kültür varlıklarını korumak için hazırlanmaya; eserlerin tam olarak belgelenmesinden, ticaretinin yapılmasına engel olunmasına; kültür varlıklarının tanıtımından, koruma bilincinin uyandırılmasına kadar çok geniş bir yelpazeyi kapsayan, planlı bir prosedür gerektirir. Önleyici koruma süreklidir ve kültür varlıklarının yaşamları boyunca devam eder, aktif anlamda hiçbir işlem bu süreci sona erdirmez ve kültür varlıkları ile ilgili her uzmanın öncelikli görevleri arasındadır.¹

* Filiz KOCAELİ, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ulus / Ankara, e-posta: filizsen20@gmail.com; Prof. Dr. Bekir ESKİCİ, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü, Gölbaşı/Ankara, e-posta: bekireskici@gazi.edu.tr.

Bu çalışma, Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Kültür Varlıklarını Koruma Anabilim dalında Prof. Dr. Bekir ESKİCİ'nin danışmanlığında hazırlanan Yüksek Lisans tezinin bir bölümüdür.

Makalede kaynak gösterilmeyen tüm görseller Filiz Kocaeli'ne aittir.

¹ <http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr/TR,77771/laboratuvar.html>. Erişim tarihi:15.11.2016.

Kültür ve Turizm Bakanlığınca, müze ve ören yerlerinde bulunan taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının restorasyon ve konservasyon çalışmaları, müzelerde ve yurtiçi / yurtdışındaki geçici sergilerde eserlerin korunması, uygun iklim, depolama ve teşhir ortamlarının araştırılması, tarihi yapıların malzeme ve koruma sorunlarının tespit edilmesi, özgün yapı malzemelerinin analizi, restorasyon projelerinde doğru müdahale yöntemlerinin oluşturulması amacıyla İstanbul'daki bir laboratuvara ilaveten, 2012 yılında Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Nevşehir ve Trabzon'da da Restorasyon ve Konservasyon Bölge Laboratuvarı Müdürlükleri kurulmuştur.²

Bu araştırmanın amacı, ülkemizde Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı İç Anadolu Bölgesi'ni temsil eden müzelerde; eserlerin korunması bağlamında ülkemizdeki mevcut durumun irdelenmesi, gelinen noktanın tespit edilmesi ve buna ilişkin önerilerin geliştirilmesidir.

Belirlenen bu genel amaç için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

■ İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan Kültür ve Turizm Bakanlığınca

bağlı müzelerde eserler ne şekilde muhafaza edilmektedir?

■ Bu müzelerin fiziki koşulları, bünyelerinde barındırdıkları eserlerin sergilenmesi, depolanması ve korunması için yeterli midir?

■ İç Anadolu Bölgesi'nde bulunan Kültür ve Turizm Bakanlığınca bağlı müzelerdeki eserlere, önleyici koruma konusunda ne yapılması gerekir ve nasıl uygulanabilir?

İç Anadolu Bölgesi'nde Kültür ve Turizm Bakanlığınca bağlı yirmi altı müze bulunmaktadır. Ankara Cumhuriyet Müzesi, Konya Mevlana Müzesi ve Nevşehir Hacıbektas Müzesi gibi müzelerin bir bölümü tarihi yapı olup işlevine göre seçilen eserlerle düzenlenmiştir (Hacıbektas Müzesinde Bektaş, Mevlana Müzesinde Mevlevi kültürüne ait eserler, Cumhuriyet Müzesinde, yapının Cumhuriyetin ilk yıllarında Meclis olduğu dönemde kullanılan eşyalar gibi). Konya İnce Minareli Medrese, Sivas Arkeoloji Müzesi, Konya Karatay Medresesi, Akşehir Taş Mescit, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Akşehir Nasreddin Hoca Arkeoloji ve Etnografya Müzesi ise farklı işlevleri olan tarihi yapıların müzeye dönüştürüldüğü örneklerdir. Ankara Etnografya Müzesi ise, Cumhuriyetin ilk yıllarında müze

olarak tasarlanmış tek tarihi yapıdır. Karaman Müzesi, Konya Arkeoloji Müzesi, Konya Ereğli Müzesi, Nevşehir Hacıbektas Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, müze yapısı olarak planlanmış yeni örneklerdir. Eskişehir Eti Arkeoloji Müzesi yakın zamanda yapılmış, yeni teknolojilerin uygulandığı modern bir müze yapısıdır. Çankırı Müzesi ise, bünyesinde barındırdığı zengin fosil koleksiyonu ile diğer müzelerden farklı bir türde malzeme içerdiği için örnek olarak seçilmiştir. Nevşehir Müzesi ise, arkeolojik, etnografik ve paleontolojik eserleri barındırması açısından seçilen örnekler dâhil edilmiştir.

Bu çalışmada, İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan ve Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesindeki bu müzeleri temsilen; Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi, Konya Arkeoloji Müzesi, Konya Mevlana Müzesi, Eskişehir Eti Müzesi, Çankırı Müzesi ve Nevşehir Müzesi seçilmiş ve bu yedi müze örneğinde, eserlerin sergileme, koruma, depolama ve saklanması uluslararası standartlar ve kriterler açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2. Müze Yapıları

Ülkemizde müze yapıları; müze haline getirilen tarihi yapılar, müze olarak inşa edilenler ve kültür merkezleri içinde yer alanlar olmak üzere üç farklı tiptedir.

2.1. Müzeye Çevrilen Tarihi Yapılar

Ülkemizde İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Topkapı Sarayı Müzesi, Bursa Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Adana Etnografya Müzesi, Balıkesir Kuvayı Milliye

Müzesi, Çorum Müzesi, Diyarbakır Müzesi ve Giresun Müzesi gibi müzelerin bir kısmı, farklı amaçlar için inşa edilen tescilli yapılarda işlevini sürdürmektedir. Bunlardan Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde idari bölüm ve depolar, Osmanlı dönemine ait Kurşunlu Han'da, taş eserler bedestende ve küçük buluntular arastada; Mevlana Müzesinde sergileme türbe ve tekke binasında, depolar mutfak bölümünün üst katında ve Hasanpaşa Türbesi'nde

yer almaktadır (Şekil 1).

Bu tip yapılar, kültür varlığı oldukları için müzeye çevrilirken fazla müdahaleye olanak vermez (Altunbaş ve Özdemir, 2012). Eski yapıların, modern müze donanımı için gerekli tesisatları (elektrik, su, iletişim, güvenlik vb.) kaldıracak bir altyapısı genellikle yoktur. Ayrıca, müzelerin çok büyük bir saklama alanına sahip olması gerekebilir (Phillipson, 2008). Bu tip yapılarda; iletişim, iklimlen-

² Bu konudaki 202/3539 sayılı Bakanlar Kurulu kararı 8 Eylül 2012 tarih ve 28405 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu laboratuvarlarda son üç yıl içerisinde 32.000 eserin restorasyonu ve konservasyonu tamamlanmıştır. Bu müdürlüklerde, restoratör/konservatör, kimyager, heykeltıraş ve mimari restorasyon uzmanlarının da arasında olduğu 210 uzman görev yapmaktadır.

Şekil 1. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, genel görünüşü

dirme, koruma ve güvenlik gibi modern donanımların yapıya zarar vermeden uygulanmasında büyük zorluklarla karşılaşmaktadır.

2.2 Müze Binası Olarak Tasarlanan Yapılar

Modern binalarda, mimarlar, müze koleksiyonunun muhafazası için en ideal olanı tasarlamakta serbesttir. Doğal veya yapay ışıklandırma, iklim kontrolü gibi unsurlar yapım aşamasında hesap edilebilir (İnel, 1998). Ayrıca, modern müze yapıları kültür varlığı kapsamında olanlara kıyasla her türlü fiziki müdahaleye açık olduğundan ve yapılacak eklentilerle büyümeye olanak sağladığından, eserlerin korunması açısından daha kullanışlı yapılardır.

Erzurum, Alanya, Gaziantep, Yalvaç, Kayseri gibi birçok kentte 1960'lı yıllarda tip müze yapıları inşa edilmiştir. Ankara Etnografya Müzesi, Konya Arkeoloji Müzesi ve Eskişehir Müzesi, bu işlev verilerek tasarlanmış binalardır. Ankara Etnografya Müzesi Cumhuriyetin ilk yıllarında planlanmış ve kültür varlığı olarak koruma altına alınmıştır; yapı, kurulduğu yıllarda ihtiyacı karşılamış olsa bile zaman içinde eser sayısının çoğalması,

Şekil 2. Eskişehir Eti Müzesi genel görünüşü

depolama ve sergi alanları ve çalışan personel sayısının artmasıyla idari mekânlarının yetersizliği ortaya çıkmıştır. Diğer bir örnek, 1962 yılında hizmete giren Konya Arkeoloji Müzesidir, ancak bu yapıya günümüze değin kapsamlı bir onarım ve ilave yapılmadığından, yeterli sergileme ve depolama mekânı yoktur. İncelenen müzelerin en yenisi, 2011 yılında hizmete giren Eskişehir Eti Müzesidir.

Günümüz yapı teknikleriyle inşa edilen müze modern bir mimariye sahiptir. Müzede yeterli miktarda sergileme alanı bulunmaktadır, ancak projelendirme aşamasında depoların eser türlerine göre ayrı ayrı mekânlar halinde düzenlenmesi gerekirken, tek bir büyük mekân halinde planlanması, modern müze depolama tekniklerini uygulamaya imkân vermemektedir (Şekil 2).

2.3. Kültür Merkezi Yapıları İçinde Konumlanan Müzeler

Müzelerin bir kısmı, Kültür ve Turizm Bakanlığının taşra teşkilatına bağlı kütüphane, müze, güzel sanatlar galerisi, il kültür ve turizm müdürlükleri ile konser ve tiyatro salonlarını tek bir çatı altında

toplama projesi olan kültür merkezlerinin içinde yer almaktadır. Bolu Müzesi, Erzincan Müzesi ve Kırşehir Müzesi bu tip müzelerle örnek olarak verilebilir. İncelenen müzeler içerisinde, Çankırı Müzesi ile Nevşehir Müzesi, kültür merkezleri içinde konumlanmıştır.

Çankırı Müzesi, kültür merkezinin ikinci katında, Nevşehir Müzesi ise, kültür merkezinin güney kanadında bulunmaktadır. Bu müzelerde; eser sayısının çoğalması, depolama ve sergi alanları ile çalışan personel sayısının artmasıyla idari mekânların yetersiz kaldığı görülmüştür.

3. Yönetim ve Personel

Çağdaş müzecilikte de gündemde olan ihtisaslaşma kapsamında, müzelerin kendi materyalleri üzerinde uzmanlaşmış, bilimsel faaliyet ve eğitim veren akademi benzeri kurumlar şeklinde çalışması, ancak kendi uzmanlık alanlarında eğitim almış kişileri istihdam etmeleriyle mümkün olabilir (Albek, 2001). Eserlerin korunması; müzenin türüne göre yeterli sayıda, konusunda uzmanlaşmış personel, korumada doğrudan görev alan restoratör/konservatör, iyi eğitilmiş koruma ve güvenlik görevlisi, temizlik görevlisi vb. kadroların istihdamıyla mümkün olacaktır.

İncelenen müzelerdeki personel; müdür, müdür yardımcısı, uzman (antropolog, arkeolog, sanat tarihçisi, etnolog, Hititolog, klasik filolog, restoratör-konservatör, idari memurlar,

Önleyici koruma; tarihi eserlerin korunması için en uygun koşulları sağlayarak oluşabilecek herhangi bir hasarı önlemek ve kültür varlıklarının sürdürülebilirliği için koruma yöntemlerini planlamak ve uygulamaktır.

koruma ve güvenlik görevlileri ile temizlik elemanlarından oluşmaktadır. Konya Arkeoloji Müzesi ve Mevlana Müzesi, Konya Müzeler Müdürlüğü'nün alt birimleri olduğundan, müzelerde aynı bir müdür kadrosu

bulunmamakta, yalnızca belli sayıda uzman görev yapmaktadır.

Konya Mevlana Müzesinde bir restoratör-konservatör vardır, müzede laboratuvar bulunmamaktadır. Eskişehir Eti Müzesinde iki restoratör-konservatör görev yapmaktadır, bir laboratuvarı vardır. Diğer müzelerin restorasyon ve konservasyon çalışmalarıyla periyodik kontrolleri, bağlı oldukları restorasyon ve konservasyon bölge laboratuvarı elemanları tarafından, talep edildiğinde yapılmaktadır. Müzelerin büyük kısmında, konusunda eğitim almış ve ihtiyacı karşılayacak sayıda koruma güvenliği görevlisinin bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca yine müze temizliği konusunda eğitim almış yeterli sayıda hizmet elemanı olmadığı da tespit edilmiştir.

4. Sergileme

Türkiye'deki müzelerde sergileme sistemi açık sergileme ve kapalı sergileme olarak iki şekilde düzenlenmiştir.

4.1. Açık Sergileme

Türkiye'de, müzelerin hemen hemen tamamında, yapının bahçesinde, yeşil alanlarda, yürüyüş yolları kenarında, müzenin dış duvar kenarlarında ve tretuvar üzerinde açık sergileme yapılmaktadır. Genel olarak, sütun, sütun başlıkları, arşitrav gibi mimari parçalar, mezar taşları, stel, lahit,

osthotek³ gibi mezar mimarisine ait eserler, kitabe, mil taşı gibi levhalar ve pişmiş toprak pithoslar,⁴ bahçe teşhirinde değerlendirilmektedir. Açıkta sergilenen eserler çevresel etkilere açıktır ve nem, yağmur, kar, güneş vb. olumsuz hava koşullarına maruz kalmaktadır. Açık alanda sergilenen ve depolanan eserlere en çok zararı su vermektedir; gece ve gündüz ısı farkları, mevsimsel geçişler, hava kirliliği ve toz, eserleri tehdit eden diğer etmenlerdir (NPS 2000, 11-13) (Şekil 3).

4.2. Kapalı Sergileme

Eserler, sergi salonlarında ya vitrinlerde ya da açıkta sergilenmektedir. Genellikle küçük buluntular vitrin içlerinde, büyük boyutlu heykeller, mimari parçalar ile pithos, amphora gibi daha büyük boy seramik eserler açıkta sergilenmektedir. Eskişehir Eti Müzesi 2011 yılında açılmış, Ankara Etnoğrafya Müzesinin teşhir tanzimi 2006 yılında, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinin sergileme düzeni ise, 2014 yılında yenilenmiştir. Bu üç müzede kullanılan

³ Ölülerin kemiklerini ya da küllerini saklamaya yarayan taş sandık.

⁴ Antik Çağ'da genelde sarap ve zeytinyağı gibi sıvı ürünlerle kuru tarım mamullerini depolamakta kullanılan büyük çaptaki küpler.

Şekil 3. Konya Arkeoloji Müzesi, açık sergileme

vitrinler, metal iskeletli ve ahşap kaplamalı, sağlam cam vitrinlerdir. Ancak Nevşehir ve Çankırı Müzelerinde vitrinler oldukça eskidir. Çankırı Müzesinde fosil buluntular için yeni vitrinler yapılmıştır, ancak bunlar sunta kaplama olduğundan eserlerin sergilenmesine uygun değildir. Arkeolojik ve etnografik

eserlerin sergilendiği vitrinler masif ahşap olup beyaz yağlıboya ile boyanmıştır, ancak oldukça eski olan bu sergileme elemanlarının taşıyıcı özelliği zayıflamıştır. Nevşehir ve Konya Arkeoloji Müzelerinde, cam vitrinlerde kırık ve çatlaklar oluşmuş, camları bağlayan yapııştırıcıların özellikleri kaybolmuştur;

ayrıca cam aralarındaki boşluklar eserlerin tozlanmasına neden olmaktadır. Taş eserler, büyük boydaki pişmiş toprak pithos, küp ve yine pişmiş toprak lahitler ile Nevşehir Müzesinin etnografya salonundaki eserlerin bir kısmının, dıştan gelecek tehlikelere açık olarak sergilendiği görülmektedir.

5. Depolama

Müzelerde, sergilenmeyen eserler için özel depo alanları belirlenmelidir. Organik ve inorganik eserlerin depo alanları farklı olmalı, ayrıca organik malzemelerin bozulma durumuna göre de depolar farklılık göstermelidir. Depolanan eserler, boyut ve türlerine göre tasarlanmış depolama sistemlerine sahip olmalıdır (KUMID, 2016) Ancak, müzelerimizde bu sistemin uygulanmadığı görülmektedir. Türkiye müzelerinde koleksiyonlar, genelde arkeolojik, etnografik ve sikke olarak üçe ayrılmakta, küçük ve orta ölçekli müzelerdeki depolama sistemi bu sınıflandırma üzerinden kurgulanmaktadır.

Örneğin, Çankırı Müzesinde fosiller ayrı bir depoda muhafaza edilirken, diğer eserler organik ve inorganik ayrımı yapılmadan aynı yerde saklanmaktadır. Nevşehir

Müzesinde depolar arkeolojik ve etnografik eser deposu olarak ikiye ayrılmış olup Çankırı Müzesinde olduğu gibi organik ve inorganik ayrımı yapılmadan aynı yerde muhafaza edilmektedir. Konya Arkeoloji Müzesinde etnografik malzeme bulunmamakta, organik ve inorganik bütün arkeolojik eserler birlikte muhafaza edilmektedir. Eskişehir Müzesi yeni planlanan bir müze olmasına rağmen, deposu demir parmaklıklar ve tel kafeslerle ayrılan, bütün malzemelerin aynı yerde muhafaza edildiği büyük bir mekândan ibarettir. Ankara Etnografya Müzesinde malzemeler türlerine göre (maden, dokuma, ahşap, seramik vb.) farklı depolarda korunmaktadır. Konya Mevlana Müzesindeki uygulamada, materyaller; yazma eserler, tekstil ve diğer eserler olarak malzemesine göre

ayrı ayrı depolarda korunmaktadır. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde karma bir depolama sistemi seçilmiştir: Sikke, tablet ve mühür, metal, cam, müsadere, fresk, Eski-yapar deposu, Çatalhöyük-Karain-İnandık eserleri deposu, Gordion bronz ve ahşap eserleri deposu, satın alma eser deposu gibi, hem eser türlerine hem kazılara hem de müzeye geliş şekline göre bir depolama sistemi yapılmıştır (Şekil 4).

Müze yapılarında depo alanları bodrum veya çatı katında olmamalıdır, zira bu katlar yoğun neme maruz kalır, yağmur ve su baskını risklerine açıktır; ayrıca biyolojik oluşuma elverişli ortamlardır. Dolayısıyla şartların düzeltilmesi ya da mevcut depoların izolasyon işlemleri, drenaj sistemlerinin çözülmesi, su baskını ve yağmur problemlerine karşı acil eylem planlarının oluşturulması

Şekil 4. Ankara Etnografya Müzesi açık raf depolama

Şekil 5. British Museum'da açık raf depolama sistemi
(Fotograf: Meltem Yasdağ)

ve bu durumlara özel bir tahliye sisteminin kurulması gerekmektedir. Fırın, radyatör, boru, su veya diğer ısı kaynaklarının yakınında eser depolanmamalı ve depolama alanının etrafında yanıcı maddeler bulunmamalıdır. Ancak, ülkemizdeki müzelerde depoların çoğu bodrum katında yer almaktadır. Müzelerin kalorifer kazan daireleri, su dağıtım sistemleri ve elektrik tesisat odaları da bodrum katlarında konumlandığından, bu durum eserler için tehlike arz etmektedir. İncelenen müzelerden Anadolu Medeniyetleri Müzesinde, tablet deposu üst katta, diğer depolar ise giriş ve bodrum katında; Eskişehir Eti Müzesi ve Ankara Etnografya Müzesinde bodrum katında; Çankırı Müzesinde ara kat ve bodrum katında; Konya Mevlana Müzesinde üst kat ve zemin katta; Konya Arkeoloji Müzesinde ise zemin katta yer almaktadır.

Depolarda kullanılacak madeni raflar ve dolaplar paslanmaz çelikten yapılmalı, raf ve dolapların boyanmasında kullanılacak ürünler eserlere zarar vermeyen, asitsiz bir malzemeden olmalıdır. Raflar, objelerin özelliklerine göre farklı yükseklikte ayarlanabilir olmalı, duvara desteklerle sabitlenmelidir (Erbay, 2011). Anadolu Medeniyetleri Müzesinin zemin kat depolarında ve Konya Mevlana Müzesinde raflı ve çekmeceli çelik dolaplar kullanılmıştır. Eserlerin depolanması için elverişli olan bu tip saklama üniteleri, yeniden düzenlenen ve yeni yapılan müzelerde sıkça kullanılmaya başlanmıştır.

Türkiye'deki müzelerde sergileme sistemi, açık sergileme ve kapalı sergileme olarak iki şekilde düzenlenmiştir.

Şekil 6. Çankırı Müzesinde ahşap dolaplarda fosil depolama

Şekil 7. British Museum'da ahşap dolaplarda eser depolama (Fotograf: Meltem Yasdağ)

Yurt dışındaki müzelerde de benzer depolama üniteleri kullanılmaktadır (Şekil 5). Ancak bu örnekler dışında müzelerde genellikle açık çelik raflar, Çankırı Müzesinde olduğu gibi çıkma vitrinler, ahşaptan yapılmış açık raflar kullanılmıştır. İncelenen müzelerden Nevşehir, Çankırı, Ankara Etnografya, Eskişehir ve Konya Arkeoloji Müzelerinde boyalı demir raflar daha ziyade taş, seramik ve madeni eserlerin depolanmasında kullanılmaktadır. Dış etkilere kolayca açık olan bu raflarda, eserlerin asitsiz kâğıtlara sarılarak ya da asitsiz kâğıttan yapılmış kutulara yerleştirilerek korunması gerekirken, birçok müzede eserlerin uygun olmayan koşullarda, raflarda açıkta depolandığı görülmektedir (Şekil 6).

İncelenen bu müzelerin depolarında, metal raf ve dolapların yanı sıra ahşap dolaplar da kullanılmaktadır. Çankırı Müzesi fosil deposu, Nevşehir Müzesi arkeoloji deposu, Ankara Etnografya Müzesi ve Konya Arkeoloji Müzesi depolarında, eserlerin bir kısmı yeni yapılmış kapaklı ve raflı ahşap dolaplarda muhafaza edilmektedir. Ancak bu dolapların fırınlanmış veya emprenye edilmiş ahşap olması gerekirken, sunta, MDF, kontrplak kullanılması (Arslan, 2001) eser sağlığı açısından risk oluşturmaktadır (Şekil 6). New York Metropolitan Museum of Art ve Londra British Museum gibi kurumlarda, raf ve dolapların imalatında sunta, MDF gibi malzemeler değil, emprenye edilmiş ahşap kullanılmaktadır (Şekil 7, 9).

Şekil 8. Anadolu Medeniyetleri Müzesinde eserlerin çekmecelerde muhafazası

Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve Çankırı Müzesinin depolarında, eserlerin oldukça eski ve kullanılmış dolap ve vitrinlerde muhafaza edildiği görülmektedir. Bu dolap ve vitrinler, taşıyıcı ve

bağlayıcı özelliklerini yitirdiklerinden eserler açısından sakınca yaratmaktadır.

İncelenen müzelerden yalnızca Anadolu Medeniyetleri Müzesinin metal, cam, Gordion eserleri ve

Şekil 9. Metropolitan Museum of Art'da eserlerin çekmecelerde muhafazası (Fotograf: Christopher Lightfoot)

tablet deposunda eserlerin sağlıklı bir şekilde korunması sağlanmıştır. Ancak bu müzenin diğer depolarında ve diğer müzelerde bu konuda büyük eksikliklerin olduğu gözlemlenmektedir (Şekil 8).

6. Isı, Nem, Işık

İç Anadolu Bölgesi karasal iklime sahiptir. Yaz-kış, gece-gündüz sıcaklık farkları yüksektir. İncelenen müzelerin tamamı kalorifer ile ısıtılmaktadır. Ancak bunların çoğunda kaloriferler yalnızca mesai saatlerinde çalışmakta, bu da ısı farkının artmasına, dolayısıyla eserlerin olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle ısı seviyesinin belli bir orana sabitlenmesi ve kaloriferlerin gece de çalışmasının sağlanması önemlidir. Sıcaklık kontrolü yalnızca klima sistemleri ile yapılabilir, ancak incelenen müzelerden hiçbirinde komplike klima sistemleri bulunmamaktadır.

Nem, bu müzelerin tamamında en önemli sorunlardan biridir. Anadolu Medeniyetleri Müzesinin bodrum kat depolarında, Eskişehir Eti Müzesi depolarında, Ankara Etnografya Müzesinin bazı depolarında, Konya Arkeoloji Müzesi depo ve sergi mekânlarında, Konya Mevlana Müzesinde, Nevşehir Müzesi etnografya salonu ve depolarında ve Çankırı

Müzesinin bodrum kat deposunda nem sorunu görülmektedir. Bu müzelerden, yalnızca Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi ile Ankara Etnografya Müzesinin bazı depolarında nem cihazları ile kontrol yapılmaktadır. İncelenen müzelerden yalnızca Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi ve Eskişehir Müzesinde havalandırma sistemi bulunmaktadır.

Müzelerdeki diğer bir önemli sorun da ışık kullanımımıdır. Işık, eserlerin bozulmasındaki en önemli etkenlerden biridir. Eserleri mümkün olduğu kadar ışık kaynaklarından uzak tutmak gerekir. Bu, doğru ışık kaynağı kullanarak, görünmeyen radyasyonu (UV ve IR) engelleyerek ve renklerle eşleşen ışığı filtreleyerek yapılabilir.⁵ Ayrıca, eserlerin aydınlatıldığı sürenin kısaltılması için, öncelikle yalnızca müzenin açık olduğu saatlerde aydınlatma yapılmalıdır; diğer zamanlarda sergileme alanlarının karanlık hale getirilmesi, depoların

da gerekli olmadıkça aydınlatılması gerekir (ICCROM, 1987).

İncelenen müzelerden, Çankırı Müzesi büyük teşhir salonu, Eskişehir Eti Müzesinin alt katındaki süreli sergi salonu ve Konya Arkeoloji Müzesindeki lahitler salonu hem yapay hem de gün ışığıyla aydınlatılmaktadır. Eskişehir Eti Müzesi ve Konya Arkeoloji Müzesinin lahitler salonunda ışıktan az etkilenen taş ve pişmiş toprak eserler sergilenirken, Çankırı Müzesi büyük salonunda organik ve inorganik eserler birlikte sergilenmekte, dolayısıyla organik eserler ışıktan daha çok etkilenmektedir.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi, Eskişehir Müzesi, Konya Mevlana Müzesi, Konya Arkeoloji Müzesi lahitler salonu ve Nevşehir Müzesinde yapay ışık, ya tavana monte edilen ya da asma spotlar aracılığıyla; Konya Arkeoloji Müzesi ve Çankırı Müzesinde flüoresan lambalarla sağlanmaktadır. Çankırı Müzesinde vitrindeki cam eserler

⁵ <http://www.nouvir.com/pdfs/MuseumLighting>, Erişim tarihi:15.11.2016.

spot lambalar üzerine yerleştirilerek alttan aydınlatılmıştır. Konya Arkeoloji Müzesi, Ankara Et-nografya Müzesi, Çankırı Müzesi

fosil vitrinleri ve Nevşehir Müzesi vitrinlerinde tavanlara yerleştirilmiş, önü buzlu camla kapatılmış spot lambalarla ışıklandırma sağ-

lanmıştır. Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve Eskişehir Müzesinde vitrin aydınlatmasında küçük spot lambalar kullanılmaktadır.

Şekil 10. Konya Arkeoloji Müzesinde eserlerin depolanması

Şekil 11. Mardin Müzesinde pişmiş toprak eserlerin depolanması (Fotograf: Nihat Erdoğan)

7. Bakım

7.1. Müze Binasının Bakımı

İncelenen müze yapılarının çoğunda bakım yapılmadığı görülmektedir. Birçoğunda yapının eskidiği, sıva, boya-badana, çatı tamirati, temiz ve atık su tesisatlarının bakımının periyodik olarak yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Müzelerde yeterli sayıda temizlik elemanı bulunmamaktadır. Mevcut çalışanlar ise, müze temizliği konusunda herhangi bir eğitim almadan görevlerini sürdürmektedirler. Müzelerde günlük, haftalık, aylık, üç aylık, altı aylık ve yıllık bakım ve temizlik planlaması (MHS, 2000) yapılmamaktadır. Genellikle pazartesi günleri temizlik için müzeler kapalı tutulmakta, detaylı temizlik yalnızca o gün yapılmaktadır.

7.2. Koleksiyonun Bakımı

Müzelerde en önem verilmesi gereken işlerin başında, koleksiyonun bakımı gelmektedir. Koleksiyonlar, kökenleri itibarıyla inorganik ve organik eserler olmak üzere iki ana grupta incelenebilir.

7.2.1. İnorganik Eserler

Taş, pişmiş toprak, cam ve metallerden oluşan bu tür eserler,

minerallerden oluşur. Yanmazlar ve higroskopik değildir, dolayısıyla boyut değişimi olmaz. Ancak, gözenekli yapılarından dolayı çevresi ve kılcal gözenekleri arasında eserin tahribatına neden olan sürekli bir su ve tuz ilişkisi vardır; bu ilişki nemden doğrudan etkilenir. Ayrıca nem, metallerin korozyonuna neden olan temel etkidir. Nem, korozyon reaksiyonlarına doğrudan doğruya katılır veya hızlandırıcı rol oynar. Cam eserler açısından, nem değişimi ince çatlakların oluşması gibi fiziksel bozulmalara neden olabileceği gibi, camın saydamlığını kaybetmesi vd. kimyasal bozulmalara da yol açabilir (AMM, 2012).

Yukarıda söz edilen müzelerde, seramik eserler açık metal raflar, camlı ahşap dolaplarla kapaklı ahşap dolaplarda muhafaza edilmektedir. Açık raflarda sıkışık olarak depolanan eserlerin çok çabuk toz aldığı, ayrıca sarsıntılarda önünde koruyucu bir bariyer olmadığından çok kolayca kırılıp devrilme riski olduğu görülmektedir (Şekil 10). Eserler, daha az toz alan kapaklı dolaplarda, açık raflara göre daha iyi saklanmaktadır. Ülkemizde başarılı depolama yapan müzelerden biri de Mardin Müzesidir.

Buradaki seramik eserler metal dolaplarda, New York Metropolitan Museum of Art ve Londra British Museum'daki örnekleri gibi uygun ortamda korunmaktadır (Şekil 11).

Anadolu Medeniyetleri Müzesinde cam eserler çekmeceli çelik dolaplarda saklanmaktadır (Şekil 12). Çekmecelerin altına kalın, sert bir sünger serilmiş, eserler formlarına uygun olarak bu malzemeye açılan yuvalara yerleştirilerek sabitlenmiştir. Diğer müzelerde bu tür eserlerin camlı ahşap dolaplar veya ahşap çekmecelerde, sıkışık olarak depolandığı görülmektedir.

Söz konusu müzelerde, taş eserler genelde bahçede ve sergi salonlarında; büyük boyutlu eserler açıkta, küçük boyutlu eserler vitrinlerde sergilenmektedir. Konya Arkeoloji Müzesinin arka bölümünde taş eserlere ait bir açık hava deposu vardır; burada eserler üst üste depolanmıştır (Şekil 13). Müzelerin çoğunda, taş eserler depo zeminine ya da rafların alt bölümüne konulmaktadır. Yurt dışındaki örneklerde, taş eserlerin yere ya da birbirleriyle temas etmeden paletler ve metal iskeletler üzerinde veya metal raflarda depolandığı görülmektedir (Şekil 17).

Şekil 12. Anadolu Medeniyetleri Müzesi cam eserler deposu

Şekil 13. Konya Arkeoloji Müzesi, açıkta depolanan taş ve pışmiş toprak eserler

Şekil 14. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde sikkelerin depolanması

Şekil 15. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde metal eserlerin depolanması

Şekil 16. New York Metropolitan Museum of Art'ta metal eserlerin depolanması (Fotograf: Christopher Lightfoot)

Şekil 17. Londra British Museum'da büyük boyutlu eserlerin depolanması (Fotograf: Meltem Yesildag)

İncelenen müzelerde, metal eserlerin çok farklı şekillerde depolandığı görülmektedir. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde bu tür eserler ayrı depolarda, çelik dolaplarda, çekmecelerde, sert sünger zemin üzerinde, kapaklı plastik kutular ve deliksiz

kilitli küçük naylon poşetlerde muhafaza edilmektedir (Şekil 14, 15). Ankara Etnografya Müzesinde açık metal raflarda, Çankırı Müzesinde camlı ahşap dolaplarda, Konya Mevlana Müzesinde metal dolaplarda, Nevşehir Müzesinde ahşap dolaplarda, bazıları

pamuk zemin üzerinde bazıları kâğıt zarflar içerisinde korunmaktadır. New York Metropolitan Museum of Art ve Londra British Museum'da eserlerin dolaplarda, asitsiz kâğıtlarda veya kutularda, uygun ortamda saklandıkları görülmektedir (Şekil 16, 17).

Şekil 18. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde Gordion ahşap eserlerin depolanması (Fotoğraf: Latif Özen)

Şekil 19. Ankara Etnografya Müzesinde ahşap eserlerin depolanması

Şekil 20. Ankara Etnografya Müzesinde tekstil eserlerin depolanması

Şekil 21. Londra'daki British Museum'da tekstil eserlerin depolanması (Fotoğraf: Meltem Yaşdağ)

Metal eserlerin büyük bir grubunu oluşturan sikkeler, Anadolu Medeniyetleri Müzesi ve Eskişehir Müzesinde çekmeceli ahşap tablalar üzerine açılan yuvalara yerleştirilerek korunurken, diğer müzelerde kasalar içerisinde kâğıt zarflara konularak muhafaza edilmektedir.

7.2.2. Organik Eserler

Bu tür eserler bitkisel ya da hayvansal kökenli olup yüksek oranda karbon içerir ve yanabilir. Ahşap, kâğıt, dokuma, deri, parşömen, kemik, fildişi, boynuz, tuval resmi bunlar arasında sayılabilir (ICCROM, 1987).

Organik eserler için, ortamdaki sıcaklığın ortalama 19°C olması, bağıl nem değerinin de % 40-55 arasında tutulması gerekir. Sıcaklık kontrolü yalnızca klima sistemleri ile yapılabilir. Bağıl nem değerlerinin kontrolü için nem alıcı ve vericiler, otomatik nem ayarlayıcılar veya silica gel kullanılmalıdır. Uygulanacak

yöntemin belirlenebilmesi için bağıl nem ve sıcaklık değerleri periyodik olarak ölçülmelidir (Baydar, 2001).

Anadolu Medeniyetleri Müzesinde, Gordion Büyük Tümülü'sten elde edilen ahşap malzemeler yer almaktadır ve bu eserlerin bir bölümü sergilenmektedir. Depodaki eserler ise çekmeceli, özel üretilmiş çelik dolaplarda asitsiz kâğıtlara sarılı olarak muhafaza edilmektedir. Çankırı Müzesinde ahşapların yerde üst üste istiflendiği görülmektedir. Ahşap malzemenin en yoğun olduğu müzelerin başında Ankara Etnografya Müzesi gelmektedir. Mihrap, minber, sanduka, kapı ve pencere kanatlarının büyük bölümü ahşap eserler seksiyonunda sergilenmekte, geri kalanlar ayrı bir depoda korunmaktadır. Büyük boyutlu eserler depoda açıkta dururken, küçük boyutlu eserler ahşap dolaplarda asitsiz kâğıtlara sarılmış olarak koruma altına alınmıştır (Şekil 18, 19).

Ankara Etnografya Müzesinde halılar, diğer tekstil eserlerden ayrı olarak başka bir depoda muhafaza edilmektedir. Halılar rulo yapılarak ya da katlanarak açık çelik raflarda üst üste yerleştirilmiştir (Şekil 20). Tekstiller ise ahşap dolaplarda muhafaza edilmektedir. Giysiler dolaplarda askıya asılarak korunurken, diğer tekstiller katlanarak ya da bohçalanarak, dolaplarda raflara ya da çekmecelere yerleştirilmiştir. Eskişehir ve Çankırı Müzesinde tekstil eserler diğer eserlerle aynı depoda muhafaza edilmektedir. Eskişehir Müzesinde açık çelik raflarda bezlere sarılarak korunan tekstiller, Çankırı Müzesinde cam kapaklı ahşap dolaplarda katlanarak ya da bez torbalarda korunmaktadır. İncelenen müzeler içinde tekstillerin en uygun bulunduğu müze, Mevlana Müzesidir. Bu müzede halılar camlı dolaplarda rulo halinde sarılarak korunurken, tekstiller içten sünger malzemeyle des-

tekleyip asitsiz kâğıtlara sarılarak, çelik dolaplarda muhafaza edilmektedir. Londra British Museum'da tekstillerin rulo halinde özel metal raflarda muhafaza edildikleri görülmektedir (Şekil 21).

Kâğıt eserlerin en yoğun olarak bulunduğu müzeler, Konya Mevlana Müzesi ve Ankara Etnografya Müzesidir. Her iki müzede de kâğıt

eserler ayrı depolarda muhafaza edilmektedir. Ankara Etnografya Müzesinde camlı ahşap dolaplarda dik olarak, yan yana veya üst üste, çekmecelerde plastik kutular ve kâğıt zarflar içerisinde saklanırken, Konya Mevlana Müzesinde camlı çelik dolaplarda dik olarak, yan yana dizilmiş vaziyette korunmaktadır. İncelenen müzelerden Ankara

Etnografya Müzesi ile Konya Mevlana Müzesi, zengin bir hat ve levha koleksiyonuna sahiptir. Bu eserler, Ankara Etnografya Müzesinde açık metal raflarda, paket kâğıtlarına sarılıp dik veya yatay olarak üst üste yerleştirilerek muhafaza edilirken, Mevlana Müzesinde cam kapaklı çelik dolaplar içinde, raflarda koruma altına alınmıştır.

8. Güvenlik

Müzelerde güvenlik koruma-güvenlik görevlileri, kamera sistemleri ve alarm sistemleriyle sağlanmaktadır. Güvenlik 24 saat esasına göre planlandığından, müzenin büyüklüğüne bağlı olarak yeterli sayıda koruma ve güvenlik görevlisi istihdam edilmiştir. Bu kişiler göreve başlamadan önce ve görevde iken periyodik olarak müze güvenliği konusunda eğitime

tabi tutulmalıydılar (KUMİD, 2016a).

İncelenen müzelerden; Anadolu Medeniyetleri Müzesinde 59, Ankara Etnografya Müzesinde 19, Çankırı Müzesinde 8, Eskişehir Müzesinde 13, Konya Arkeoloji Müzesinde 5, Nevşehir Müzesinde 6 ve Konya Mevlana Müzesinde 21 güvenlik görevlisi vardır. Mevcut durumda Anadolu Medeniyetleri Müzesi, An-

kara Etnografya Müzesi ve Konya Mevlana Müzesi haricinde diğer müzelerde yeterli sayıda koruma ve güvenlik görevlisi bulunmadığı görülmektedir. Müzelerde ayrıca, yukarıda bahsedildiği üzere kamera ve alarm sistemleriyle de güvenlik sağlanmaktadır. Depolar kilitlenip mühürlenmekte, sergi salonları mesai saati bitiminde kilitlenmektedir.

9. Afet Yönetimi

Müzelerde; vandalizm, hırsızlık, yangın, sel, kimyasal sızıntı, deprem, terör, savaş tehdidi ve bina tesisatı riskleri gibi acil durumlar için risk değerlendirilmesi ve her risk için envanter yapılması, ayrıca koruma hedeflerinin belirlenmesi konusunda ciddi çalışmaların yürütülmesi gereklidir (ICMS, 2015; Cürgen, 2014; Podany, 2001).

Deprem her alanda en çok hasar veren doğal afetlerden biridir. Ülkemiz deprem kuşağı üzerinde yer aldığından müzelerde depreme karşı önlem almak eserlerin güvenliği için son derece önemlidir. Bu önlemlerin başında müze binalarına deprem takviyesi yapılması, depolardaki dolap ve raflarla sergi salonlarındaki vitrinlerin yere ve duvarlara sabitlenmesi, vitrin camlarının güçlendirilmesi, vitrin içindeki eserlerin zemin ve raflara, açıkta sergilenen eserlerin ise misina vb. tekniklerle yerlerine sabitlenmesi büyük önem taşımaktadır (Gedük, 2014).

İncelenen müzelerden yalnızca Anadolu Medeniyetleri Müzesinde,

Müzelerde; vandalizm, hırsızlık, yangın, sel, deprem, bina tesisatı sorunları vd. acil durumlar için risk değerlendirilmesi ve envanteri yapılması gerekmektedir.

depreme karşı kısmi güvenlik önlemleri alınmıştır. Vitrinler duvarlara ve zemine sabitlenmiş, açıktaki eserler misina ile bağlanmıştır. Bu örnek haricinde, araştırma konusu olan diğer müzelerde depreme karşı herhangi bir önlemin alınmadığı görülmektedir.

Müzeler için en büyük tehlikelerden biri de yangınlardır. Yangın riskini azaltmak için müzelerde yanıcı madde miktarının minimuma indirilmesi, modern yangın algılama ve önleme tekniklerinin uygulanması gereklidir (ICOM, 1979). İncelenen müzelerin birçoğunda yeterli önlemlerin alınmadığı

görülmektedir. Ayrıca, müzelerde yangınlara karşı acil eylem planlarının yapılması da büyük önem arz etmektedir.

Müzelerde, üzerinde önemle durulması gereken doğal afetlerden biri de su baskınlarıdır. Günümüzde, iklim değişiklikleri bu riski daha da arttırmaktadır. Su baskınlarının nedenleri arasında nehirler gibi yüzey suları, yoğun sağanak yağışlar ve eriyen kar, kanalizasyon sistemlerindeki atık su ve yeraltı suları sayılabilir. Özellikle, depoların bodrum katta konumlandığı müzelerde, bu konuda ciddi önlemlerin alınması gerekmektedir. Örneğin, Eskişehir Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Çankırı Müzesi, Ankara Etnografya Müzesinde depoların tamamının ya da bir kısmının bodrum katlarda konumlandığı görülmektedir. Bu da su baskını riskinin oluşmasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra, her müzenin, diğer risk durumlarında olduğu gibi su baskınlarına karşı da acil bir eylem planı yapması gerekmektedir.

10. Sonuç

Tarihi yapılar, başlı başına korunması ve sergilenmesi gereken yapılar olduğu için fazla müdahaleye açık değildir. Bu yönleriyle uygun depolama ve sergi alanları yaratılmadığından, çağdaş sergi ve depolama yapılması da çok zordur. Ayrıca iletişim, koruma, güvenlik ve iklimlendirme gibi modern tesisatın bu tip yapılara zarar vermeden uygulanması, büyük zorluklara yol açmaktadır. Konya Mevlana Müzesi, İstanbul Galata Mevlevihanesi ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Külliyesi gibi özel bir alana hitap eden, o yapıya ve işlevine ait özel eserlerle ilgilenen müzelerin, içinde buldukları tarihi mekânda konumlandırılması doğru bir yaklaşımdır. Ancak, eser akışının yoğun olduğu arkeoloji ve etnografya müzelerinin, tarihi yapılar yerine bu tür eserlere uygun olarak tasarlanmış modern yapılarda yer alması tercih edilmelidir.

Çankırı Müzesi ve Nevşehir Müzesi gibi içinde il kültür ve turizm müdürlüğü, kütüphane, galeri, sinema ve tiyatro sahneleri vb. birimlerin konumlandığı bir yapı kompleksi içinde yer alan müzelerde, zamanla yeterli mekân yaratılmaması eserlerin korunmasını güçleştirilecektir. Dolayısıyla, bu tip yapı komplekslerinde, planlama sürecinde müze mekânlarının yer almaması daha doğru bir yaklaşımdır.

Müze olarak inşa edilmiş yapılar; uygun depolama ve sergi alanları yaratılabilmesi ve iletişim, koruma ve güvenlik, iklimlendirme gibi modern tesisatın bu tip yapılarda kolayca uygulanabilmesi açısından büyük bir avantaj sağlamaktadır. Ancak, eser akışının sürekli olduğu, yoğun koleksiyon barındıran müzeler için geniş bir alanda konumla-

Müzelerde, ihtiyaca göre gerekli personel istihdam edilmeli; özellikle, cam, seramik, ahşap, tablet ve sikke seksiyonlarında uzmanlaşma sağlanmalıdır.

muş, modern depolama ve sergileme yapılabilecek yapıların projelendirilmesi daha doğrudur.

Müzelerde, ihtiyaç doğrultusunda gerekli personelin istihdam edilmesi, özellikle belli seksiyonlarda (cam, seramik, ahşap, tablet, sikke vd.) uzmanlaşmanın sağlanması gereklidir. Ülkemizdeki müzelerde, maalesef bu tip personelin sorumlu olduğu alanda uzmanlaşmasını sağlayacak bir sistem uygulanmamaktadır. Eserden sorumlu olması gereken uzmanlar, tespit, tescil, kazı ve araştırma gibi arazi çalışmalarında değerlendirilmektedir. Bu nedenle, müzelerde eser üzerinde uzmanlaşmanın sağlanmasına yönelik program ve politikalar geliştirilmeli, uzman personelin üniversitelerin ilgili bölümleri ya da Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı koruma ve onarım laboratuvarları aracılığıyla önleyici koruma konusunda eğitim alması sağlanmalıdır.

Müzelerde yeterli sayıda koruma, güvenlik ve temizlik görevlisi istihdam edilmeli ve müze binaları modern güvenlik sistemleriyle donatılmalıdır. Müzede görevlendirilecek tüm personelin (uzman, konservatör, koruma-güvenlik, temizlik vd.) kendi alanlarıyla ilgili eğitim programlarının periyodik olarak düzenlenmesi gereklidir.

Müzelerde, eserlerin bakımı ve acil müdahaleler için organik ve inorganik eserlerin korunması konusunda uzmanlaşmış birer konservatör-restoratör istihdam edilmeli ve çalışabilecekleri bir laboratuvar yer almalıdır. Ancak, incelenen müzelerden yalnızca Konya Mevlana Müzesinde, laboratuvar olmamasına rağmen bir konservatör-restoratör, Eskişehir Eti Müzesinde bir laboratuvar ve iki konservatör-restoratör görev yapmaktadır.

Eserlerin sağlığı açısından büyük risk oluşturan açık sergileme biçiminin tüm müzelerde kaldırılması, eserlerin kapalı alanlara alınması koruma açısından önem taşımaktadır.

İncelenen müzelerden, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara Etnografya Müzesi ile Eskişehir Müzesinde, kapalı sergilemede eserlerin korunmasına yönelik daha iyi ve yeni malzemelerle vitrinler oluşturulmuşken, Nevşehir Müzesi, Konya Arkeoloji Müzesi ve Çankırı Müzesinde uygun olmayan malzemelerden yapılmış, sağlam olmayan vitrinlerde sergileme yapılmaktadır. Müzelerdeki tüm vitrinlerin modern malzeme ve teknikler kullanılarak yenilenmesi gerekmektedir.

Depolar bodrum ve çatı katına yapılmamalı, eser türlerine göre yeterli miktarda ayrı depo yapılmalı, eserlerin hassasiyetine göre depolarda güvenlik, ısı, ışık ve nem dengesi sağlanmalıdır. Depolamada, eserlerin sağlığını bozmayacak bir malzemedan yapılmış dolap ve raflar kullanılmalıdır.

Bütün bu önlemlerle beraber, müzelerde afet planlaması yapılmalı ve her risk için ayrı ayrı eylem planları oluşturulmalıdır.

KAYNAKLAR

- 1- Albek, F., 2001, "Türkiye Müzelerinde Kadro, Finans-İstihdam ve Sorunları", 5. Müzecilik Semineri Bildiriler, 20-22 Eylül 2000, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Yayınları, İstanbul, s. 3-4.
- 2- Altunbaş, A., Özdemir, Ç., 2012, *Çağdaş Müzecilik Anlayışı ve Ülkemizde Müzeler*, Yayınlanmamış Rapor, Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- 3- AMM, 2012, *Müzelerde Bilimsel Teknikler ve Risk Yönetimi*, Ankara.
- 4- Arslan, A., 2001, "Askeri Müzede Tarihi Eserlerin Depolanması", 5. Müzecilik Semineri, Bildiriler, 20-22 Eylül 2000, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Yayınları, İstanbul, s. 100-106.
- 5- Atagök, T., 2010, "Müzecilik ve Türk Müzeciliği", *Ege Mimarlık*, Temmuz 2010, s. 8-11.
- 6- Baydar, N., 2001, "Müzelerdeki Organik Eserler Hangi Koşullarda Depolanmalı ve Eserlere Nasıl Muamele Edilmelidir?", 5. Müzecilik Semineri Bildiriler, 20-22 Eylül 2000, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Yayınları, İstanbul, s. 107-111.
- 7- Cürgen, C., 2014, "Acil Durum Müze Güvenliği", *Güvenlik Yönetimi Dergisi*, sayı 12, Haziran 2014, İstanbul, s. 56-59.
- 8- Erbay, M., 2011, *Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması*, İstanbul, Beta Yayınevi.
- 9- Gedük, S., 2014, "Sergi Salonlarında Deprem Risklerinin Azaltılması", 22. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu, 14-17 Kasım 2013, Adana, s. 127-146.
- 10- ICMS, 2015, *Müzeler için Acil Durum Prosedürleri El Kitabı*, İstanbul.
- 11- ICOM, 1979, *Müzelerde Koruyucu Önlemler ve Güvenlik*, Ankara.
- 12- ICCROM, 1987, *Müzelerde Koruma: Çevresel Koşulların Denetimi*, İstanbul.
- 13- İnel, B., 1998, "Amerika Birleşik Devletlerinde Sanat Müzelerindeki Sanat Etkinlikleri, Koruma ve Onarım ile İlgili Periyodik Çalışmalar ve Sergilemedeki Planlamalar", 4. Müzecilik Semineri Bildirileri, Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı Yayınları, İstanbul, s. 24-29.
- 14- KUMID, 2016, *Müzelerde Güvenlik*, yayın no. 1, İstanbul.
- 15- KUMID, 2016, *Depodaki Koleksiyonların Elleçlenmesi*, yayın no. 5, İstanbul.
- 16- MHS, 2000, *Minnesota Historical Society Historic Housekeeping Handbook*, Minnesota.
- 17- NPS, 2000, *National Park Service Museum Handbook*, Museum Collections, I, Washington, s. 1-34.
- 18- Phillipson A. J., 2008, "Müzeler ve Miras Binaları", *Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik Sempozyumu I*, 21-22 Mayıs 2007, s. 102-108.
- 19- Podany, J., 2001, *Müze Koleksiyonları için Sismik Güvenlik Çalışması*, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü İstanbul Afete Hazırlık Eğitim Projesi, İstanbul.
- 20- Podany, J., 2001a, *Müze Koleksiyonları İçin Afet Hazırlıkları*, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü İstanbul Afete Hazırlık Eğitim Projesi, İstanbul.
- 21- <http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr/TR,77771/laboratuar.html>; Erişim tarihi:15.11.2016.
- 22- <http://www.nouvir.com/pdfs/MuseumLighting>; Erişim Tarihi:15.11.2016.